

سیستم حساب‌های ملی سال ۱۹۹۳

و

گزارش اجرای آن برای اقتصاد ایران

ابوالفضل خاوری نژاد

کارشناس اداره حساب‌های اقتصادی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

چکیده

معرفی مختصر سیستم جدید حساب‌های ملی، که به SNA93^۱ مشهور شده است و وجوه مختلف آن که به منظور بازتاب جامع، سازگار و منسجم وضعیت و روندهای اقتصاد ملی و نسبت آن با اقتصادهای دیگر طراحی شده یکی از اهدافی است که گزارش حاضر براساس آن تدوین گردیده است. می‌توان گفت که طراحان این سیستم، منشوری را عرضه کرده‌اند که می‌تواند طیف‌های مختلف موجود در اقتصاد را به منظور تجزیه و تحلیل از یکدیگر جدا نموده و از این طریق راه را برای شناخت بهتر ساختار و سازوکار اقتصاد ملی و در نتیجه سیاست‌گذاری‌های مناسب هموار نماید. هدف دیگر از این گزارش ارایه مختصر نتیجه تلاش‌هایی است که به منظور عملیاتی کردن چارچوب‌های پیشنهادی SNA93 در

۱. System of National Accounts 1993 (SNA93)

سال‌های اخیر در اداره حساب‌های اقتصادی بانک مرکزی جریان داشته است. این تلاش‌ها، در واقع معطوف به این امر بوده است که بر وجوه متمایز کننده سیستم جدید، مانند تأکید بر رویکرد نهادی و نیز تهیه حساب‌هایی که تاکنون به علل مختلف در دستور کار قرار نداشته است، تمرکز بیشتری صورت گیرد. می‌توان گفت آن چه که کار در حال انجام در اداره حساب‌های اقتصادی بانک مرکزی را برجسته می‌سازد، تهیه حساب‌ها از حساب تولید تا حساب مالی برای بخش‌های نهادی علاوه بر اقتصاد ملی است. این حساب‌ها در بدو امر برای سال‌های ۱۳۷۵ و ۱۳۷۶ به عنوان سال‌های مبناء تهیه شده است و باید برای سال‌های قبل و بعد آن نیز در اسرع وقت تهیه گردد تا با در اختیار داشتن یک سری زمانی سازگار امکان مطالعات گسترده تر وجوه مختلف اقتصاد ایران در بخش‌های واقعی و مالی فراهم گردد. بنا بر این، مطابق با مرحله بندی استاندارد اجرای سیستم حساب‌های ملی که توسط سازمان‌های بین‌المللی ذیربط ارایه شده است، می‌توان گفت که حساب‌های ملی ایران در آستانه مرحله پنجم (از کل مراحل شش گانه اجرایی) سیستم حساب‌های ملی قرار می‌گیرد.

مقدمه

مهم‌ترین هدف حساب‌های ملی بازتاب شفاف و قابل اتکاء فرایندهای موجود در اقتصادهای ملی است و نظام حساب‌های ملی سال ۱۹۹۳ نیز در پاسخ به این ضرورت ارایه گردیده است. پیشرفت‌های چشمگیر در فناوری رایانه‌ای و نقش بی‌بدیل آن در پدیده انفجار اطلاعات، نقش روزافزون ابزارها و نهادهای مالی در رشد و توسعه اقتصادی کشورها، ادغام بیش از پیش اقتصادهای ملی در اقتصاد جهانی و جایگاه مهم نهادها در کلیه فرایندهای اقتصادی موجب گردید که سازمان‌های مسئول بین‌المللی ۲۵ سال پس از آخرین نگارش حساب‌های ملی در سال ۱۹۶۸، با مشارکت کشورهای مختلف تجدید نظری اساسی در نظام محاسبات ملی را به انجام رسانده و سرانجام در سال ۱۹۹۳ دستورالعمل آن را برای استفاده کشورها منتشر سازند.

اگر اقتصاد ملی را در یک ساده‌سازی مانند یک بنگاه در نظر بگیریم، می‌توان عملکرد و وضعیت دارایی‌ها و بدهی‌های آن را در اول و آخر دوره مالی در قالب صورت‌های مالی مختلف گزارش کرد. در واقعیت امر اگرچه همه واحدهای فعال موجود در اقتصاد مانند یک بنگاه متشکل دارای صورت‌های مالی نیستند، اما به هر حال می‌توان گزارشی از عملکرد اقتصادی آن‌ها، نظیر تولید، فروش، مصرف، سرمایه‌گذاری و نظایر آن را ارایه نمود و هم‌چنین تصویری از وضعیت دارایی‌ها و بدهی‌های آن‌ها را در مقطعی از زمان ترسیم کرد. دست‌کم به لحاظ نظری می‌توان گفت که با جمع کردن هر یک از اقلام همه واحدهای نهادی موجود جامعه در نهایت می‌شود به تصویر کلان اقتصاد ملی دست یافت.

سیستم حساب‌های ملی سال ۱۹۹۳، با تکیه بر این تصویر ساده سعی دارد تا با پیشنهاد یک چارچوب مشخص نظری و به دنبال آن یک چارچوب عملیاتی انعطاف‌پذیر، وجوه مختلف فعالیت‌های اقتصادی واحدهای موجود در اقتصاد و به تبع آن اقتصاد ملی را به طور منسجم ارایه نماید. بر طبق این سیستم، اقتصاد ملی همانند بنگاه‌های اقتصادی دارای ترازنامه در اول و پایان دوره مالی خواهد بود که با متغیرهای انباره^۱ اقتصاد سروکار خواهد

داشت و بر آن اساس وضعیت سرمایه، دارایی‌ها و بدهی‌های آن را مشخص خواهند ساخت. از طرف دیگر، انعکاس عملیات و فعالیت‌های اقتصادی دیگر مانند تولید، توزیع درآمد، مصرف، سرمایه‌گذاری و تامین مالی که متغیرهای روانه^۱ محسوب می‌شوند، بر عهده حساب‌هایی نظیر حساب تولید، توزیع اولیه درآمد، توزیع ثانویه درآمد، مصرف درآمد، سرمایه و مالی است که در این سیستم تعبیه شده‌اند. در حقیقت امتیاز سیستم سال ۱۹۹۳ به سیستم‌های قدیم همین جامعیت و انسجام است. صرف نظر از برخی تعدیلات در روش‌های محاسباتی که توسط نظام جدید توصیه شده است، ویژگی مهم و ممتاز آن نسبت به سیستم محاسبات ملی سال ۱۹۵۳ و ۱۹۶۸ را می‌توان ذیل دو محور خلاصه کرد: (۱) ارتباط سیستماتیک حساب‌ها با یکدیگر، (۲) توصیه به تهیه کلیه حساب‌ها برای بخش‌های نهادی علاوه بر اقتصاد ملی. ارتباط سیستماتیک حساب‌ها بدین معنی است که قلم ترازکننده هر حساب به حساب بعدی منتقل شده و در نتیجه زنجیره به هم پیوسته‌ای از حساب‌ها تشکیل می‌شود که از آن به «توالی کامل حساب‌ها»^۲ نام برده می‌شود. علاوه بر آن نظام حساب‌های ملی سال ۱۹۹۳ براساس اهمیتی که برای نهادهای موجود در اقتصاد قایل است و با توجه به این که علاوه بر جنبه‌های کارکردی^۳ اقتصاد، رویکرد نهادی^۴ را نیز مورد توجه قرار می‌دهد، قویا روی تهیه حساب‌های نهادی تاکید می‌گذارد.

۱- سیر تحول حساب‌های ملی

تاریخچه حساب‌های ملی در جهان به محاسباتی که برای اولین بار در اواخر قرن ۱۷ میلادی توسط ویلیام پتی انجام شد باز می‌گردد. پس از وی گریگوری کینگ با تفصیل بیشتری درآمد ملی انگلستان را منتشر کرد. در سال ۱۷۵۸ فرانسوا کنه جدول اقتصادی معروف خود را عرضه کرد که گام مهمی در جهت ارائه تصویری کمی از عملکرد بخش‌های مختلف اقتصادی در قالب یک مدل تعادل عمومی محسوب می‌شود. در قرن حاضر می‌توان

۱. Flows

۲. Full sequence of accounts

۳. Functional

۴. Institutional

به کارهای وایلر در سویس (سال ۱۹۲۷) و سایمون کوزنتز در آمریکا (دهه ۱۹۳۰ و ۱۹۴۰) اشاره کرد. واسیلی لئونتیف با انتشار کتاب ساختار اقتصاد آمریکا (۱۹۲۹-۱۹۱۹) در سال ۱۹۴۱ تکنیک داده - ستانده را معرفی نمود که از آن جهت که تصویر کمی اقتصاد را در قالب مدل تعادل عمومی عرضه می‌کند، با جدول فرانسوا کنه قابل مقایسه است. در سال ۱۹۴۴ کار معروف جیمز مید و ریچارد استون تحت عنوان درآمد و هزینه ملی منتشر گردید که می‌توان آن را سنگ بنای سیستم حساب‌های ملی محسوب نمود.

پس از پایان جنگ جهانی دوم سازمان ملل متحد با دعوت از کارشناسان آماری کشورهای مختلف نظام جامع حسابداری ملی سال ۱۹۵۳ را تدوین نمود. این سیستم در سال ۱۹۶۸ مورد تجدید نظر کلی قرار گرفت و متن تجدید نظر شده آن تا قبل از نظام جدید سال ۱۹۹۳ به عنوان دستور العمل مورد استفاده کشورهای مختلف بود. در سال ۱۹۷۵ با تصویب کمیسیون اقتصادی و اجتماعی سازمان ملل متحد تحقیقات مفصلی در زمینه حسابداری ملی خصوصاً در ارتباط با تلفیق سیستم مزبور با سایر سیستم‌های تخصصی آمارهای اقتصادی نظیر موازنه پرداخت‌ها، آمارهای مالی دولت و آمارهای پولی و بانکی صورت گرفت که سرانجام منجر به تدوین نظام جدید حساب‌های ملی در سال ۱۹۹۳ گردید.

در ایران نیز تا قبل از تاسیس بانک مرکزی برای برخی از سال‌ها برآوردهای پراکنده‌ای از تولید و درآمد ملی کشور صورت گرفت. برآورد دفتر آمار سازمان ملل با استفاده از آمارهای کشاورزی برای سال ۱۳۲۶، برآورد رابرت پیچ با استفاده از آمارهای بخش کشاورزی و نتایج محاسبات ملی کشورهای منطقه برای سال‌های ۱۳۳۴ تا ۱۳۳۶، برآورد عباس قزلباش برای سال ۱۳۳۶ و پی یر سیمونه برای سال ۱۳۳۸ و نیز برآوردهای سازمان برنامه را می‌توان از جمله این تلاش‌ها محسوب نمود. با تاسیس بانک مرکزی در سال ۱۳۳۹ محاسبات ملی ابتدا به روش هزینه و متعاقب آن با روش تولید انجام شد. از آن پس تا کتون تهیه حساب‌های ملی به طور منظم توسط اداره حساب‌های اقتصادی بانک مرکزی انجام و در قالب نشریه‌های سالیانه با فصلی منتشر شده است.

۲- تعریف و کاربردها

سیستم حساب‌های ملی عبارتست از ارایه منظم و کمی فعالیت‌های اقتصادی در یک دوره معین (معمولاً یک ساله) در قالب مجموعه‌ای به هم پیوسته، سازگار و ادغام شده از حساب‌های کلان اقتصاد که بر پایه مفاهیم، تعاریف، طبقه بندی‌ها و قواعد توصیه شده بین‌المللی تهیه گردیده است. در این سیستم کلیه پدیده‌های اساسی اقتصاد نظیر تولید، توزیع و مصرف کالاها و خدمات، تشکیل سرمایه و تأمین مالی سرمایه، واردات، صادرات و غیره در چارچوبی جامع و منسجم، بگونه‌ای که برای هدف‌هایی نظیر تصمیم‌گیری، سیاست‌گذاری و تحلیل‌های اقتصادی مناسب باشد در قالب جداول کمی استاندارد ارایه می‌گردد. امروزه در کشورهای مختلف جهان حساب‌های ملی و اجزاء آن به مثابه ابزار برنامه‌ریزی اقتصادی و تهیه مدل‌های اقتصادی به منظور تحلیل عملکرد اقتصاد و اندازه‌گیری رشد اقتصادی و نهایتاً نیل به اهداف اساسی اقتصاد مانند توسعه اقتصادی، برقراری عدالت اجتماعی، امحاء فقر و بیکاری و مبارزه با تورم مورد استفاده قرار می‌گیرد. به‌طور کلی کاربردهای عمده حساب‌های ملی و متغیرهای آن عبارتند از:

- بررسی ارتباطات متقابل متغیرهای مختلف اقتصادی به منظور تجزیه و تحلیل کلان اقتصادی
- ارزیابی رفتار گذشته و بررسی وضعیت جاری اقتصاد به منظور سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی اقتصادی
- بازنمایی تحولات اقتصادی
- انجام مقایسه‌های تطبیقی به منظور ارزیابی عملکرد اقتصاد در سطح بین‌المللی

۳- سیستم جدید حساب‌های ملی (SNA 93)

گوناگونی ساختارها و سطح توسعه اقتصادی کشورها، توسعه فعالیت‌های اقتصادی، تغییر نقش دولت در بسیاری از کشورها، وجود تورم و بی‌کاری به عنوان مشکلات حاد اقتصادی- اجتماعی، اهمیت روز افزون برخی از بخش‌ها مثل ارتباطات و خدمات رایانه‌ای، ایجاد ابزارها و نهادهای مالی جدید در عرصه اقتصاد جهانی به منظور رفع معضلات بازارهای مالی و سرمایه و توجه به مسائل زیست محیطی موجب پیچیدگی‌های فراوان مسایل

اقتصادی گردیده است. به منظور آگاهی از این مسایل و ایجاد شفافیت در شناخت وضعیت اقتصادی کشورها و متغیرهای کلان اقتصادی از یک طرف و امکان مقایسه تحولات اقتصادی کشورهای مختلف از طرف دیگر لزوم تجدید نظر در سیستم حساب‌های ملی و ایجاد یک سیستم جدید که حدود ۲۵ سال یعنی از سال ۱۹۶۸ بدون تغییر مانده بود را ضروری می‌ساخت. سیستم جدید حساب‌های ملی به علت خصیصه‌های مثبتی که داراست قادر است نقش قابل توجهی در رسیدن به اهداف فوق ایفا نماید.

سیستم جدید حساب‌های ملی در عین حال که چارچوب‌های نظری اساسی را نسبت به سیستم قدیم حفظ می‌نماید در بر گیرنده مفاهیم منطقی و روشنی نیز هست که از ویژگی هماهنگی با سایر سیستم‌های آماری، نظیر 'BOP'، 'GFS'، 'MFS' برخوردار می‌باشد، بدین معنی که مفاهیم و تعاریف به کار رفته در آخرین نگارش هر یک از سیستم‌های آماری فوق با SNA 93 یکسان است و از این رو نتایج به دست آمده از آن‌ها را می‌توان مستقیماً در حساب‌های مختلف سیستم جدید، نظیر حساب‌های دولت، حساب دنیای خارج و حساب مالی مورد استفاده قرار داد. به طور کلی می‌توان گفت که SNA 93 واجد چهار خصیصه مهم یعنی انعطاف‌پذیری، شفافیت، هماهنگی و جامعیت بوده و به همین سبب توانسته است پیشرفتی اساسی در نظام محاسبات ملی ایجاد نماید.

۴- نحوه انجام طبقه‌بندی‌ها در سیستم جدید حساب‌های ملی

در سیستم جدید حساب‌های ملی علاوه بر ارایه تفکیک جدید برای حساب‌های مختلف اقتصادی، طبقه‌بندی جدیدی نیز برای بخش‌های نهادی، فعالیت‌ها، کالاها و خدمات و هزینه‌های مصرفی پیشنهاد شده است که ذیلاً مورد اشاره قرار می‌گیرد.

-
- i. Balance of Payments
  - ii. Government Finance Statistics
  - iii. Money and Banking Statistics

۱-۴ طبقه بندی حساب‌ها

در سیستم جدید حساب‌های ملی حساب‌ها به سه دسته حساب‌های جاری^۱، حساب‌های انباشت^۲ و ترازنامه‌ها^۳ تقسیم می‌شوند. حساب‌های جاری شامل حساب تولید و حساب‌های توزیع و مصرف درآمد (شامل حساب ایجاد درآمد تا حساب مصرف درآمد) می‌باشد. حساب‌های انباشت چهار حساب سرمایه، مالی، سایر تغییرات در دارایی‌ها و تجدید ارزیابی را در بر می‌گیرد. ترازنامه‌ها نیز مشتمل بر تراز افتتاحیه و اختتامیه است. تفصیل طبقه‌بندی و ترتیب حساب‌ها در نظام جدید حساب‌های ملی به شرح زیر قابل آرایه است:

۱-۱-۴ حساب تولید: نمایان‌گر میزان تولید کالا و خدمات به عنوان منابع و مصارف واسطه

به عنوان مصارف است و نهایتاً ارزش افزوده به عنوان قلم تراز کننده به ستون منابع حساب بعدی منتقل می‌شود. حساب تولید اولین حساب در توالی حساب‌هایی است که در سیستم جدید حساب‌های ملی برای فعالیت‌های اقتصادی، واحدهای نهادی و کل اقتصاد تدوین می‌گردد. عناصر اساسی حساب تولید عبارتند از ستانده که تحت عنوان منابع در سمت راست حساب منعکس می‌گردد. ستانده می‌تواند به اقلام ریزتری مثل ستانده‌های بازاری و غیر بازاری و ستانده به صورت خود مصرفی تقسیم شود. عنصر دیگر داده است که ذیل عنوان مصارف و در سمت چپ حساب نشان داده می‌شود و شامل مصارف واسطه و مصرف سرمایه ثابت است. قلم ترازکننده در حساب تولید ارزش افزوده است یعنی در واقع اضافه ارزشی که در جریان تولید ایجاد می‌گردد. ارزش افزوده ممکن است به صورت ناخالص (قبل از کسر مصرف سرمایه ثابت) و یا به صورت خالص (پس از کسر مصرف سرمایه ثابت) گزارش شود.

۱-۲-۲ حساب توزیع اولیه درآمد: در توالی حساب‌ها در نظام جدید حساب‌های ملی

بعد از حساب تولید، حساب توزیع اولیه درآمد^۴ آمده است. هدف کلی در حساب توزیع اولیه درآمد نشان دادن چگونگی توزیع درآمد اولیه بین واحدها و بخش‌های

۱. Current accounts

۲. Accumulation accounts

۳. Balance sheets

۴. Primary distribution of income account

نهادی است. درآمد اولیه درآمدی است که در نتیجه فعالیت تولیدی واحدها و مالکیت دارایی‌های دخیل در فرآیند تولید ایجاد می‌شود. این حساب خود مشتمل بر دو حساب ایجاد درآمد و تخصیص در آمد اولیه است.

۱-۲-۱-۴ حساب ایجاد درآمد: حساب ایجاد درآمد^۱ در واقع نمایان‌گر اینست که درآمدهای اولیه توسط چه نهادهایی ایجاد شده در حالی که حساب تخصیص درآمد نشان می‌دهد که این درآمدها توسط چه نهادهایی دریافت شده است. حساب ایجاد درآمد را می‌توان دنباله حساب تولید محسوب نمود که در آن درآمدهای اولیه ایجاد شده توسط واحدهای دخیل در فرآیند تولید ثبت می‌گردد. در طرف منابع حساب ایجاد درآمد، رقم انتقال یافته از حساب تولید یعنی ارزش افزوده ثبت می‌گردد و در طرف مصارف، جبران خدمات کارکنان و اقلام مربوط به مالیات‌ها و یارانه‌ها منعکس می‌گردد و ما به التفاوت به عنوان مازاد عملیاتی و یا درآمد مختلط به حساب بعدی یعنی حساب تخصیص درآمد اولیه منتقل می‌شود.

۲-۲-۱-۴ حساب تخصیص درآمد اولیه: حساب تخصیص درآمد اولیه^۲، چنانچه از نامش پیداست به نحوه و چگونگی تخصیص درآمد ایجاد شده در حساب ایجاد درآمد، که به آن درآمد اولیه گویند، می‌پردازد. به عبارت دیگر در این حساب می‌خواهیم درآمد ایجاد شده را در قالب جبران خدمات، مالیات‌ها و یارانه‌ها و هم‌چنین درآمدهای مربوط به دارایی‌ها، بین نهادهای موجود در اقتصاد توزیع کنیم. به همین جهت SNA حساب ایجاد درآمد و تخصیص درآمد اولیه را حساب توزیع اولیه درآمد می‌نامد. تفاوت اصلی حساب‌های تخصیص درآمد اولیه و توالی‌های بعدی آن با حساب تولید و ایجاد درآمد در این است که آن حساب‌ها را تنها می‌توان در قالب بخش‌های نهادی، و نه فعالیتی، طبقه‌بندی و ارایه نمود. در ستون منابع این حساب مازاد عملیاتی و یا درآمد مختلط، دریافتی‌های نهادهای بابت جبران خدمات، خالص مالیات بر محصول و واردات و درآمد بر دارایی‌ها و در

۱. Generation of income account

۲. Allocation of primary income account

ستون مصارف آن پرداختی‌های نهادها بابت استفاده از دارایی‌های سایر نهادها ثبت می‌گردد و اختلاف دو ستون منابع و مصارف تراز درآمد اولیه - درآمد ملی است که به عنوان قلم ترازکننده به حساب بعدی منتقل می‌شود.

۴-۱-۳ حساب توزیع ثانویه درآمد: حساب توزیع ثانویه درآمد^۱، انتقالات جاری نقدی بین نهادهای موجود در اقتصاد (شامل دنیای خارج) را ثبت می‌کند و قلم ترازکننده آن، «درآمد قابل تصرف است»^۲. به عبارت دیگر با علاوه کردن انواع انتقالات جاری^۳ نقدی به درآمد اولیه نهادها یا درآمد ملی کل اقتصاد، به درآمد قابل تصرف می‌رسیم. انتقالات جاری نظیر مالیات بر درآمد و ثروت، و نیز سهمیه‌های پرداختی و بهره‌مندی‌های حاصل از برنامه تامین اجتماعی در صورتی که نقداً قابل پرداخت باشند، در این حساب ثبت می‌گردند.

۴-۱-۴ حساب توزیع مجدد درآمد غیرنقدی: حساب دیگری نیز به نام حساب توزیع مجدد درآمد غیرنقدی^۴ که مربوط به دریافتی‌ها و پرداختی‌ها بابت انتقالات اجتماعی غیرنقدی است در این سیستم معرفی شده است. با مؤثر کردن انتقالات غیرنقدی، درآمد قابل تصرف تعدیل شده به دست می‌آید.

۴-۱-۵ حساب مصرف درآمد: هدف از تهیه حساب مصرف درآمد^۵، نشان دادن چگونگی تخصیص درآمد قابل تصرف توسط خانوارها، دولت و موسسات غیرانتفاعی در خدمت خانوار بین مصرف نهایی و پس انداز است. حساب مصرف درآمد را می‌توان به دو گونه تهیه کرد که هر یک از آن‌ها با یک مفهوم از درآمد قابل تصرف متناظر است:

(۱) حساب مصرف درآمد که هزینه‌های مصرفی نهایی کالاها و خدمات را ثبت می‌کند و از درآمد قابل تصرف حاصل از حساب توزیع ثانویه درآمد به دست می‌آید.

۱. Secondary distribution of income account
۲. Disposable income
۳. Current transfers
۴. Redistribution of income in kind account
۵. Use of income account

(۲) حساب مصرف درآمد تعدیل شده که هزینه‌های مصرفی نهایی کالاها و خدمات واقعی را ثبت می‌کند و از درآمد قابل تصرف تعدیل شده حاصل از حساب توزیع مجدد درآمد غیرنقدی به دست می‌آید.

۴-۱-۶ حساب سرمایه: حساب سرمایه^۱ اولین حساب از حساب‌های چهارگانه ای است که تغییر در ارزش دارایی‌های واحدهای نهادی را منعکس می‌سازند. این حساب ارزش دارایی‌های غیرمالی مورد تقاضا در مبادلات توسط واحدهای نهادی مقیم و نیز تغییر در ارزش ویژه حاصل از پس انداز و انتقالات سرمایه ای را ثبت می‌کند. در طرف راست حساب سرمایه، منابع در دسترس برای انباشت دارایی‌ها، شامل پس انداز (قلم ترازکننده حساب مصرف درآمد) و انتقالات سرمایه ای ثبت می‌شود. طرف چپ حساب سرمایه نیز ارزش دارایی‌های غیرمالی به دست آمده یا مصرف شده را ثبت می‌کند. این دارایی‌ها ممکن است خریداری شده یا به فروش رفته باشد یا در نتیجه انتقالات سرمایه‌ای غیرنقدی یا مبادله پایاپای کسب شده یا واگذار شده باشد. علاوه بر آن در این قسمت تشکیل سرمایه به حساب خود نیز به ثبت می‌رسد.

روی هم رفته پنج گونه تغییر در دارایی‌ها در طرف چپ حساب سرمایه منعکس می‌گردد:

- ۱- تشکیل سرمایه ثابت ناخالص
  - ۲- مصرف سرمایه ثابت
  - ۳- تغییر در موجودی انبار
  - ۴- خالص تحصیل اشیاء قیمتی
  - ۵- خالص تحصیل دارایی‌های تولید نشده غیرمالی
- گاهی اوقات نیز از تشکیل سرمایه ناخالص سخن گفته می‌شود که شامل تشکیل سرمایه ثابت ناخالص، تغییر در موجودی انبار و خالص تحصیل اشیاء قیمتی است.

در این حساب پس انداز و خالص انتقالات سرمایه‌ای دریافتی به عنوان منابع و تشکیل سرمایه و تغییر در موجودی انبار به عنوان مصارف آورده می‌شود، ما به التفاوت به عنوان وام‌دهی یا وام‌گیری به دست می‌آید.

۷-۱-۴ حساب مالی: در حساب مالی^۱، مبادلات انواع دارایی‌ها و بدهی‌های مالی بین واحدهای نهادی و بین واحدهای نهادی و دنیای خارج ثبت می‌شود. در طرف چپ این حساب خالص تغییر در دارایی‌های مالی و در طرف چپ نیز خالص تغییر در بدهی‌های مالی منعکس می‌شود. قدر مطلق خالص تغییر در بدهی‌های مالی منهای خالص تغییر در دارایی‌های مالی برابر با خالص وام دهی / وام‌گیری با علامت مخالف است. در SNA دارایی‌های مالی هفت مقوله زیر را شامل می‌گردد:

۱- طلای پولی و حق برداشت مخصوص

۲- پول در گردش و سپرده‌ها

۳- اوراق بهادار به جز سهام

۴- وام‌ها

۵- سهام

۶- ذخایر فنی بیمه

۷- سایر حساب‌های دریافتی / پرداختی

آن‌چه به عنوان قرض یا وام از حساب سرمایه به دست می‌آید در واقع مابه‌التفاوت مصارف و منابع مالی مثل ارز و سپرده‌ها، اوراق قرضه، سهام و سایر اوراق بهادار، وام‌ها و نظایر آنست که در حساب مالی منعکس می‌گردد.

۸-۱-۴ سایر حساب‌ها: علاوه بر حساب‌های فوق که حساب‌های اصلی سیستم جدید حساب‌های ملی است، حساب‌های دیگری از جمله حساب سایر تغییرات در دارایی‌ها، حساب تجدید ارزیابی و حساب‌های ترازنامه نیز وجود دارد. حساب‌هایی مانند حساب سایر تغییرات در دارایی‌ها و حساب تجدید ارزیابی کلیه عوامل دیگری را که بر مقدار و یا تقویم ارزشی دارایی‌ها و بدهی‌های بخش‌های نهادی و اقتصاد ملی اثر می‌گذارند

۱. Financial account

مورد ملاحظه و برآورد قرار می‌دهد تا در نهایت بتواند تصویر واقع بینانه‌تری از کلیه تغییرات در فاصله دوتراز افتتاحیه و اختتامیه به دست دهد. مثلاً حساب تجدید ارزیابی در اقتصادهایی که به نحوی با تورم یا تغییرات در قیمت‌های نسبی روبرو هستند دارای اهمیت است. در این حساب منفعت یا زیان حاصل از نگهداری دارایی‌ها^۱ برآورد می‌گردد که در انعکاس آن را در حساب تغییرات در ترازنامه و تراز اختتامیه می‌توان دید.

۴-۱-۹ حساب کالاها و خدمات: این حساب که از آن به حساب صفر هم یاد می‌شود، در واقع نشان دهنده کل منابع (ستانده‌ها و واردات) و کل مصارف کالاها و خدمات (مصرف واسطه، مصرف نهایی، تغییر در موجودی انبار، تشکیل سرمایه ثابت ناخالص، افزایش در کالاهای با ارزش و صادرات) در اقتصاد می‌باشد. هم‌چنین خالص مالیات بر محصول (مالیات منهای یارانه) نیز در طرف منابع حساب کالا و خدمات منعکس می‌گردد که میزان آن بسته به نحوه ارزش‌گذاری ارقام ستانده‌ها متفاوت می‌باشد. خصیصه مهم حساب کالاها و خدمات اینست که یک تراز کلی را در مجموع اقتصاد یعنی بین کل منابع و کل مصارف برقرار می‌سازد.

۴-۲ طبقه‌بندی بخش‌های نهادی

طبقه‌بندی پیشنهادی بخش‌های نهادی در سیستم جدید حساب‌های ملی به شرح زیر است:

- شرکت‌های غیر مالی
- شرکت‌های مالی (شامل بانک مرکزی، سایر بانک‌ها و مؤسسات اعتباری، سایر واسطه‌گرهای مالی و شرکت‌های بیمه)
- دولت عمومی (شامل دولت مرکزی، دولت ایالتی یا استانی، دولت محلی و صندوق تأمین اجتماعی)
- خانوارها
- مؤسسات غیر انتفاعی در خدمت خانوارها
- دنیای خارج

بخش نهادی شرکت‌ها مشتمل بر شرکت‌ها و شبه شرکت‌ها است. شرکت، مطابق با SNA شخصی حقوقی است که به منظور تولید کالاها یا خدمات بازاری تشکیل شده و هدف آن کسب سود یا منافع مالی دیگر است و تحت مالکیت و کنترل جمعی صاحبان سهام اداره می‌شود. علاوه بر شرکت‌ها، SNA شبه شرکت‌ها را نیز معرفی می‌کند که علی‌رغم آن که فاقد شخصیت حقوقی ثبت شده هستند، اما از نظام نگهداری حساب دارایی‌ها و بدهی‌های کامل و مستقلی برخوردارند.

شرکت‌ها، بسته به نوع فعالیت خود به شرکت‌های غیرمالی و مالی تفکیک می‌شوند که هریک از آن‌ها به سه دسته شرکت‌های دولتی، خصوصی و شرکت‌های تحت کنترل خارجی قابل تقسیم هستند. بخش شرکت‌های مالی از فعالیت‌های بانک مرکزی تا بانک‌های تجاری، موسسات اعتباری غیربانکی، شرکت‌های بیمه و بازنشستگی، کارگزاران و دلالان اوراق بهادار و رایه‌کنندگان انواع خدمات پوشش دهنده ریسک را در بر می‌گیرد. کلیه شرکت‌هایی که نتوان آن‌ها برحسب نوع فعالیت در این رده طبقه بندی کرد به بخش شرکت‌های غیرمالی تعلق دارند.

خانوار متشکل از گروه کوچکی از افراد است که از شرایط زیستی مشترکی برخوردار هستند و با ادغام تمام یا قسمتی از درآمد و ثروت خود کالاها و خدمات (مانند غذا و مسکن) را به صورت جمعی مصرف می‌کنند. خانوارها، مانند دولت نقش تولیدکننده و مصرف‌کننده را توأمان ایفاء می‌کنند.

بخش نهادی موسسات غیرانتفاعی در خدمت خانوار نیز شامل موسساتی است که کالاها و خدمات‌رابه صورت رایگان یا به قیمتی نازل در اختیار اعضا خود یا سایر خانوارها قرار می‌دهد.

۳-۴ طبقه بندی فعالیت‌ها

در سیستم جدید حساب‌های ملی طبقه بندی فعالیت‌های اقتصادی براساس ویرایش سوم طبقه‌بندی بین‌المللی فعالیت‌های اقتصادی پیشنهاد گردیده است. ویرایش اول این طبقه‌بندی در سال ۱۹۵۸ و ویرایش دوم آن در سال ۱۹۶۸ انتشار یافته است. سومین ویرایش که در سال ۱۹۸۹ مورد تصویب کمیسیون آمار سازمان ملل قرار گرفت برای طبقه‌بندی

فعالیت‌های اقتصادی و به منظور امکان مقایسه بین‌المللی به اعضاء توصیه شده است. در ویرایش سوم برخلاف ویرایش قبلی، لزوم هماهنگی با سایر طبقه‌بندی‌های فعالیتی و طبقه‌بندی کالاها و خدمات مورد توجه قرار گرفته است. این ضرورت به میزان قابل توجهی بر پیچیدگی کار افزوده است.

به علت تغییرات متعددی که در سازمان و ساختار فعالیت‌ها در سطح اقتصادهای ملی ناشی از دگرگونی‌های تکنولوژیکی به وقوع پیوسته است، ضرورت تحت پوشش قرار دادن این فعالیت‌ها مبرم‌تر و در نتیجه طبقه‌بندی ویرایش سوم ISIC^۱ بسیار تفصیلی تر از ویرایش دوم گردیده است. در ویرایش سوم ISIC فعالیت‌های اقتصادی کالا^۲ در ۱۷ سرفصل و ۹۹ گروه در سطح کد ۲رقمی تفکیک گردیده و کدهای ۲ رقمی، در مرحله بعد، به کدهای ۳رقمی و ۴ رقمی تقسیم شده است.

۴-۴ طبقه بندی کالاها و خدمات

آنچه به عنوان طبقه بندی کالا و خدمات در سیستم جدید حساب‌های ملی مورد استفاده قرار می‌گیرد طبقه بندی CPC^۲ می باشد. طبقه بندی CPC در واقع جانشین ویرایش سوم طبقه‌بندی SITC^۳ شده است. مزیت عمده طبقه بندی CPC نسبت به SITC در اینست که طبقه‌بندی SITC کالاها و خدمات غیر منقول را شامل نمی‌شود، در حالی که طبقه‌بندی CPC کلیه کالاها و خدمات را در بر گرفته و علاوه بر این کالاها و خدمات را در گروه‌های مشابه و قابل مقایسه با طبقه بندی ISIC^۱ ارایه می‌کند.

طبقه بندی CPC کالاها و خدمات را در ۹ قسمت اصلی در سطح کد یک رقمی طبقه‌بندی نموده و در مراحل بعدی آن‌ها را تا سطح کد ۵ رقمی تفکیک نموده است و از این‌رو به سهولت می‌توان آنرا با ویرایش سوم ISIC ارتباط داد.

علاوه بر دو طبقه بندی یادشده، طبقه بندی‌های دیگری، نظیر طبقه‌بندی هزینه‌های مصرف خصوصی، طبقه بندی هزینه‌های مصرف دولتی، طبقه بندی هزینه‌های مصرف

۱. International Standard Industrial Classification of all Economic Activities (ISIC)

۲. Central Product Classification (CPC)

۳. Standard International Trade Classification (SITC)

مؤسسات غیرانتقاعی و طبقه بندی هزینه تولیدکنندگان نیز در سیستم جدید حساب‌های ملی مورد استفاده قرار می‌گیرد.

۵- مرحله بندی اجرای سیستم حساب‌های ملی سال ۱۹۹۳

اجرای کامل SNA 93 به ۶ مرحله تقسیم شده است و بر این اساس می‌توان کشورهای مختلف را از این نظر رده بندی کرد. مراحل ۶ گانه بشرح ذیل قابل ارایه است:

۱- محاسبه تولید ناخالص داخلی بر اساس دو روش تولید و هزینه به قیمت‌های جاری و ثابت به تفکیک اجزاء

۲- مرحله ۱ به علاوه اقلام لازم برای محاسبه درآمد ناخالص ملی و نیز سایر مبادلات با دنیای خارج

۳- مرحله ۲ به علاوه تهیه حساب تولید برای بخش‌های نهادی و نیز تهیه حساب تولید تا حساب مالی برای بخش نهادی دولت عمومی

۴- مرحله ۳ به علاوه تهیه حساب‌های توزیع اولیه و ثانویه درآمد و نیز تهیه حساب مصرف درآمد برای اقتصاد ملی و بخش‌های نهادی

۵- مرحله ۴ به علاوه تهیه حساب سرمایه و حساب مالی برای اقتصاد ملی و بخش‌های نهادی

۶- مرحله ۵ به علاوه تهیه سایر حساب‌ها و حساب ترازنامه برای اقتصاد ملی و بخش‌های نهادی

هم اکنون کشورهای توسعه یافته ای مانند کانادا، ایالات متحده و استرالیا سیستم حساب‌های ملی را به طور کامل اجراء کرده‌اند و کشورهای درحال توسعه نیز به فراخور نظام آماری خود در یکی از مراحل صفر تا ۵ قرار می‌گیرند. مثلاً کلمبیا در مرحله اول و کره جنوبی و هند در آستانه مرحله پنجم قرار دارند. اما با توجه به آنچه تاکنون انتشار یافته است می‌توان حساب‌های ملی ایران را در رده دوم طبقه‌بندی نمود.

۶- اجرای سیستم حساب‌های ملی سال ۱۹۹۳ برای اقتصاد ایران

کار اجرای سیستم حساب‌های ملی سال ۱۹۹۳ از مراحل شناخت چارچوب‌های نظری، تهیه چارچوب‌های عملیاتی، مراحل جمع آوری و فرآوری اطلاعات و نیز مرحله محاسبات در

قالب یک الگوی مکانیزه کامپیوتری از سه سال پیش در اداره حساب‌های اقتصادی بانک مرکزی آغاز شد که هم اکنون مرحله پایانی خود را طی می‌کند. هم اکنون کلیه حساب‌ها از حساب کالاها و خدمات تا حساب مالی برای اقتصاد ملی و بخش‌های نهادی، برای سال‌های مبناء (سال‌های ۱۳۷۵ و ۱۳۷۶) تهیه شده است که با تهیه آن برای سال‌های اخیر می‌توان گفت که ایران نیز مرحله پنجم اجرای سیستم حساب‌های ملی را به انجام رسانیده است. خلاصه‌ای از نتایج به‌دست آمده در قالب نمودارهایی در پیوست شماره ۱_ارایه گردیده است. نحوه تفکیک فعالیت‌ها در حساب تولید و حساب ایجاد درآمد بر اساس طبقه‌بندی توصیه‌شده ISIC, Rev. ۳ انجام شده است که در نهایت محاسبات مربوط به حساب تولید به تفکیک ارزش ستانده، مصرف واسطه و ارزش افزوده و محاسبات مربوط به حساب ایجاد درآمد به تفکیک جبران خدمات پرداختی، خالص مالیات پرداختی و مازاد عملیاتی (یا درآمد مختلط) به دو شکل تفصیلی (۶۲ فعالیت) و ادغام شده (۱۶ فعالیت) انجام می‌شود. در پیوست ۲_ نحوه تطبیق ویرایش سوم ISIC با اقتصاد ایران، در قالب فعالیت‌های ۶۲ گانه و ۱۶ گانه اقتصادی ارایه شده است.

همان‌گونه که قبلاً اشاره شد، ویژگی مهم سیستم جدید حساب‌های ملی تاکید بر رویکرد نهادی است که بر این اساس طبقه بندی نهادی مشخصی نیز توصیه شده است. اما با توجه به شرایط هر کشور امکان تعدیل این طبقه بندی روا دانسته شده است. در چارچوب عملیاتی حساب‌های ملی ایران، مؤسسات غیر انتفاعی در خدمت خانوارها، به علت عدم دسترسی به آمار قابل اتکاء، در بخش خانوار ادغام شده و بخش نفت و گاز به علت اهمیت فراوان آن در اقتصاد ملی به عنوان نهاد جداگانه در نظر گرفته شده است. علاوه بر آن سطوح دولت عمومی بر اساس مقتضیات ساختاری اقتصاد ایران تعدیل شده است. بنابراین بخش‌های نهادی اقتصاد ایران به شرح ذیل خواهد بود:

- شرکت‌های غیر مالی
- نفت
- شرکت‌های مالی (شامل بانک مرکزی، سایر بانک‌ها و مؤسسات اعتباری، سایر واسطه‌گرهای مالی و شرکت‌های بیمه)

- دولت عمومی (شامل دولت مرکزی، دولت محلی یا شهرداری‌ها و سازمان تأمین اجتماعی)
- خانوارها (شامل خانوارها و موسسات غیرانتفاعی در خدمت خانوار)
- دنیای خارج

۷- نتایج

پیوست شماره ۱ نتایج اجرای سیستم جدید حساب‌های ملی را برای سال‌های ۱۳۷۵ و ۱۳۷۶ نشان می‌دهد. نگاهی به نمودارهای مربوط به ارزش افزوده گویای آن است که سهم خانوار در ایجاد ارزش افزوده حتی از شرکت‌های غیرمالی نیز بیشتر است (۴۳ درصد در مقابل ۲۸ درصد در سال ۱۳۷۵ و ۴۶ درصد در مقابل ۲۸ درصد در سال ۱۳۷۶) و این امر گویای وضعیت خاصی از ساختار نهادی است که در بسیاری از کشورهای در حال توسعه قابل مشاهده است. در اقتصاد ایران درصد بسیار بالایی از کشاورزی، کارگاه‌های کوچک در فعالیت‌های صنعتی و معدنی، بخش بزرگی از بازرگانی، حمل و نقل زمینی، مستغلات، بهداشت و نظایر آن اصولاً توسط خانوارها یا بنگاه‌های غیرشرکتی متعلق به خانوار اداره می‌شوند. در نمودارهای مربوط به مازاد عملیاتی و درآمد مختلط سهم خانوار از این هم بالاتر است (۵۷ درصد در مقابل ۲۰ درصد در سال ۱۳۷۵ و ۵۹ درصد در مقابل ۲۱ درصد در سال ۱۳۷۶). زیرا بخش‌های نهادی دیگر سهمی از ارزش افزوده خود را بابت جبران خدمات پرداخت می‌نمایند، اما این سهم از ارزش افزوده خانوار کسر نمی‌گردد، زیرا مازاد عملیاتی در مورد فعالیت‌های خانوار بنا به ماهیت آن که عمدتاً با اشتغال فAMILI و خویش فرمایی همراه است، با نام درآمد مختلط شناخته می‌شود که جبران خدمات در آن بیشتر به صورت احتسابی موضوعیت می‌یابد و بنا به توصیه SNA به صورت تفکیک نشده از آن گزارش می‌گردد. زیرا به علت ساختار خویش فرما بودن نیروی کار و عدم پرداخت حقوق و دستمزد، تفکیک سهم کارفرمایی از سهم مربوط به کارکنان بسیار دشوار است.

در نمودارهای مربوط به درآمد مالکیت پرداختی، نفت و گاز بیشترین پرداخت را از این بابت دارد (۵۵ و ۵۳ درصد کل این پرداخت‌ها، به ترتیب برای سال‌های ۱۳۷۵ و ۱۳۷۶) و این امر به علت درآمد نفت و گاز صادراتی است که این بخش نهادی بابت مالکیت دولت بر

چاه‌ها و مخازن زیرزمینی به خزانه دولت می‌پردازد. سود تضمینی پرداختی بانکی، سود اوراق مشارکت پرداختی و نظایر آن نیز بر حسب اهمیتی که دارند در سهم پرداخت هر یک از بخش‌های نهادی انعکاس یافته‌اند. در مقابل در نمودارهای بعدی که به درآمد مالکیت دریافتی مربوط می‌شود، سهم دولت از درآمد مالکیت دریافتی، به همان دلیل درآمد نفت و گاز، به نسبت سایر بخش‌ها بالاتر است (۶۰ و ۵۹ درصد به ترتیب برای سال‌های ۱۳۷۵ و ۱۳۷۶).

نمودارهای مربوط به درآمد اولیه بخش‌های نهادی نشانگر جبران خدمات دریافتی، خالص مالیات دریافتی (برای بخش دولت عمومی) و خالص درآمد مالکیت دریافتی بخش‌های نهادی است. این درآمد برای اقتصاد ملی درآمد ملی نامیده می‌شود. همان‌گونه که انتظار می‌رود سهم بخش نهادی خانوار از درآمد اولیه قابل توجه است (حدود ۷۰ درصد) و این دلیلش آن است که علاوه بر جبران خدمات (دستمزد)، خانوارها انواع درآمد مالکیت، نظیر سود توزیع شده بنگاه‌ها، سود (بهره) بانک‌ها و سود اوراق مشارکت دولتی و نظایر آن را دریافت می‌کنند. سهم دولت نیز به علت دریافت حق مالکیت منابع زیرزمینی (رانت) نسبتاً قابل ملاحظه است (۱۶ و ۱۷ درصد).

نمودارهای مربوط به درآمد قابل تصرف گوپای درآمد اولیه پس از کسر انواع انتقالات جاری، مانند مالیات بر درآمد و ثروت، است که نشان می‌دهد خانوار (و نیز سایر بخش‌های نهادی) بخشی از درآمد مکتسبه را به دولت واگذار کرده‌اند و در نتیجه سهم آن‌ها در مقایسه با دولت کاهش یافته است، اما همچنان خانوار با ۶۶ و ۶۸ درصد، به ترتیب برای سال‌های ۱۳۷۵ و ۱۳۷۶ بخش قابل توجهی از درآمد ملی را به خود اختصاص داده است.

درآمد قابل تصرف برای شرکت‌ها (غیرمالی، مالی و نفت) به منزله پس‌انداز آن‌ها نیز هست زیرا مصرف نهایی برای شرکت‌ها موضوعیت ندارد. در مورد خانوار و دولت مسئله به صورت دیگری است. پس‌انداز این بخش‌های نهادی، مانده درآمد قابل تصرف پس از کسر مصرف نهایی است. نمودارهای مربوط به مصرف نهایی، سهم دولت و خانوار را از کل مصرف نهایی اقتصاد ایران نشان می‌دهد. خانوار در سال‌های ۱۳۷۵ و ۱۳۷۶ به ترتیب ۷۷ و ۷۸ درصد کل مصرف نهایی را به خود اختصاص داده است.

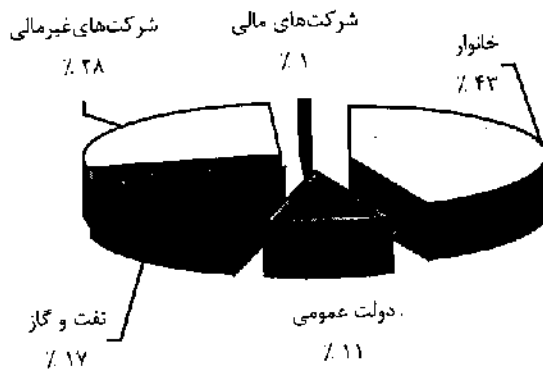
نمودارهای پس انداز پس از کسر هزینه‌های مصرف نهایی خانوار و دولت از درآمد قابل تصرف به دست آمده اند. سهم خانوار و شرکت‌های غیرمالی حدوداً ۴۸ و ۲۵ درصد و مجموعاً ۷۳ درصد کل پس انداز ملی است.

نمودارهای بعدی درباره تشکیل سرمایه بخش‌های نهادی است که سهم خانوار و شرکت‌های غیرمالی به ترتیب ۴۸ و ۳۹ درصد و مجموعاً ۸۷ درصد کل تشکیل سرمایه ثابت ناخالص کشور را تشکیل می‌دهد. تشکیل سرمایه ثابت از اقلام مهم در حساب سرمایه است، اما تنها قلم آن نیست. تغییر در موجودی انبار، خالص تحصیل دارایی‌های تولید نشده غیرمالی و انواع انتقالات سرمایه ای نیز در این حساب منعکس می‌شوند. در نهایت بر اساس پس انداز بخش‌های نهادی و هزینه‌های مندرج در حساب سرمایه، میزان کسری یا مازاد هر بخش نهادی مشخص می‌گردد.

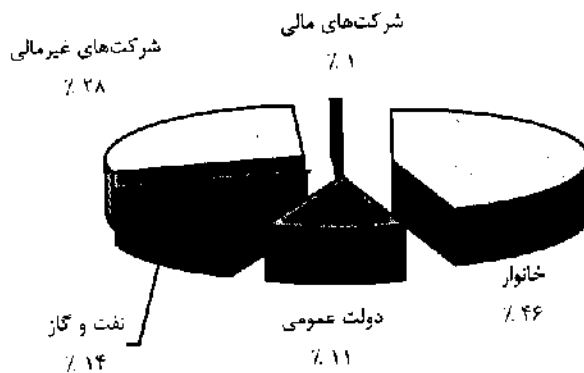
حساب مالی نقل و انتقالات وجوه بین بخش‌های نهادی (شامل دنیای خارج) را نشان می‌دهد. نمودارهای خالص وام دهی/ وام گیری، گویای آن هستند که بخش نهادی خانوار عمدتاً تامین کننده کسری بخش‌های دیگر بوده است. مضاف بر آن اقتصاد ملی در مقابل دنیای خارج دارای مازاد بوده است.

پیوست ۱- نتایج (نمودارها)

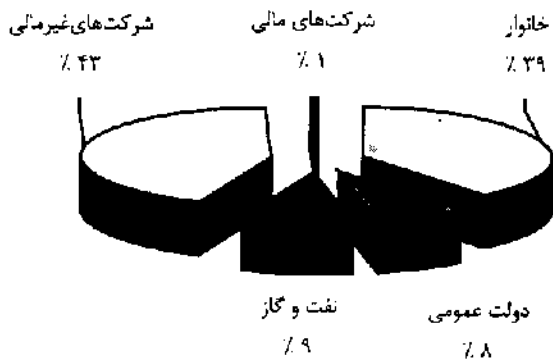
سهم ارزش افزوده بخش‌های نهادی به قیمت جاری در سال ۱۳۷۵

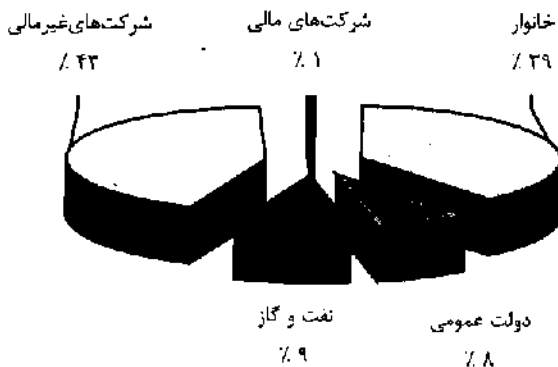
سهم ارزش افزوده بخش‌های نهادی به قیمت جاری در سال ۱۳۷۶

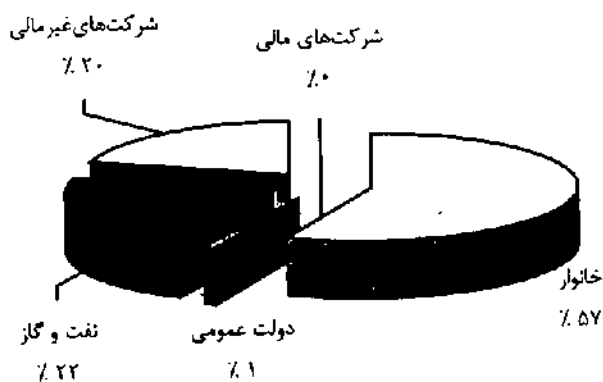
سهم ارزش افزوده بخش‌های نهادی به قیمت ثابت ۱۳۶۹ در سال ۱۳۷۵

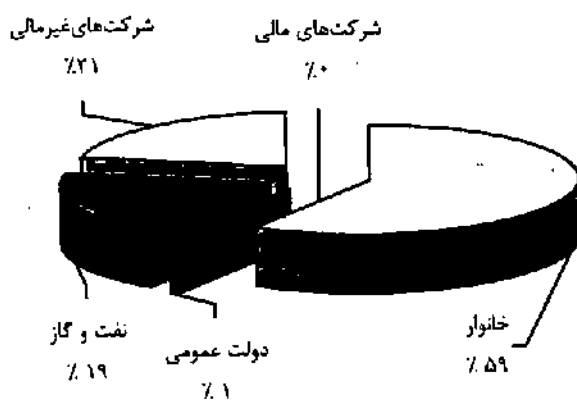
سهم ارزش افزوده بخش‌های نهادی به قیمت ثابت ۱۳۶۹ در سال ۱۳۷۶

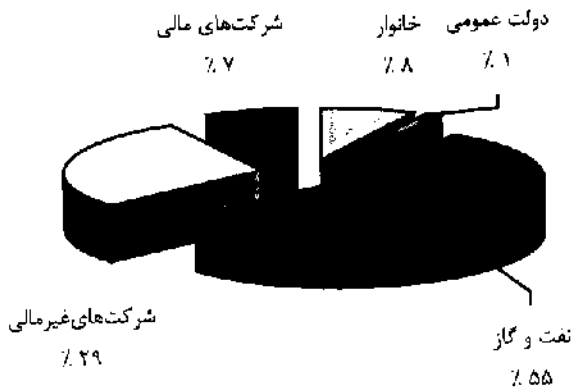
سهم مازاد عملیاتی و درآمد مختلط در سال ۱۳۷۵

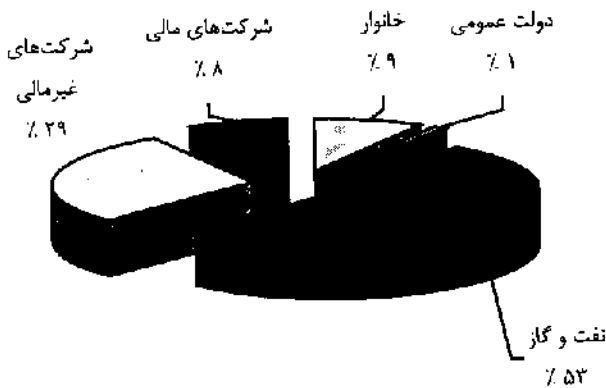
سهم مازاد عملیاتی و درآمد مختلط در سال ۱۳۷۶

سهم درآمد مالکیت پرداختی بخش‌های نهادی در سال ۱۳۷۵

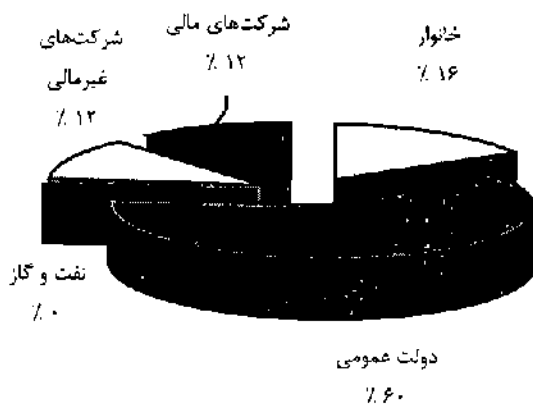

سهم درآمد مالکیت پرداختی بخش‌های نهادی در سال ۱۳۷۶

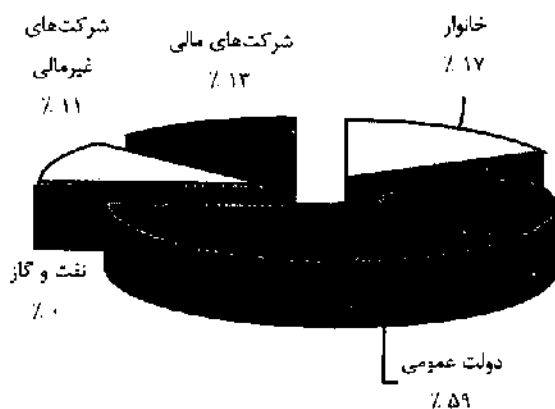

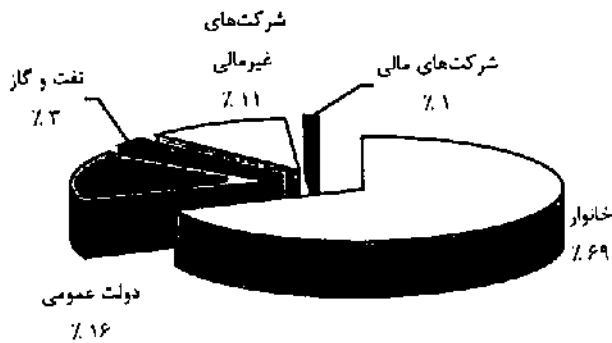
سهام در آمد مالکیت دریافتی بخش‌های نهادی در سال ۱۳۷۵

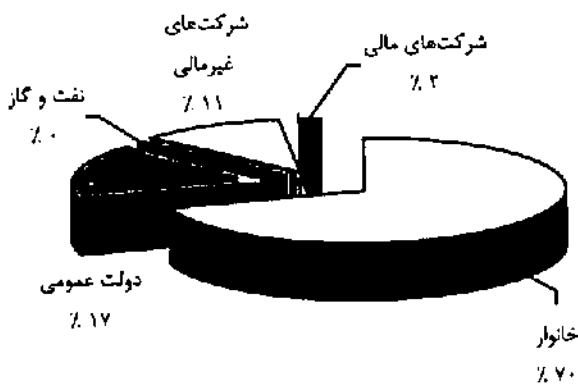
سهام در آمد مالکیت دریافتی بخش‌های نهادی در سال ۱۳۷۶

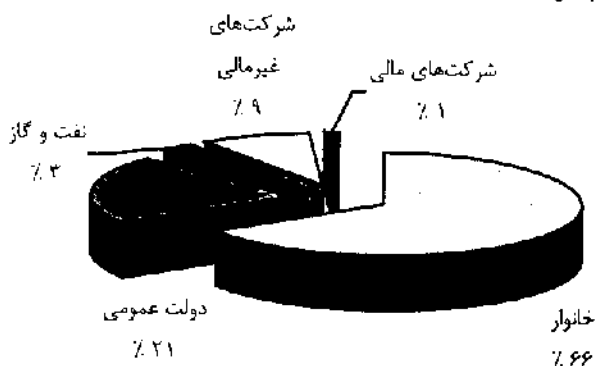
سهم درآمد اولیه بخش‌های نهادی در سال ۱۳۷۵

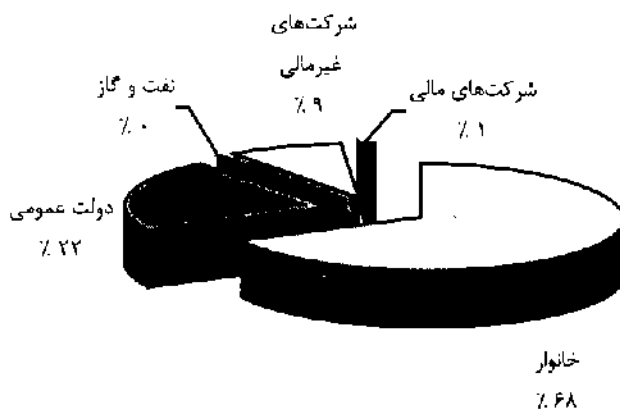
سهم درآمد اولیه بخش‌های نهادی در سال ۱۳۷۶

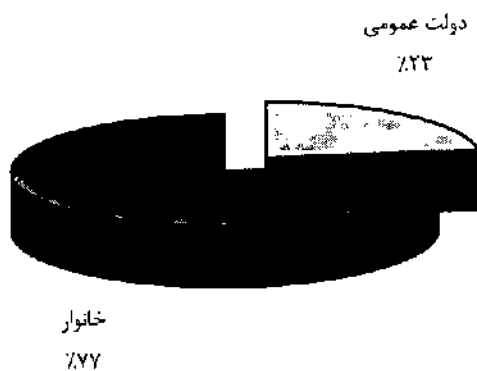
سهم درآمد قابل تصرف بخش‌های نهادی در سال ۱۳۷۵

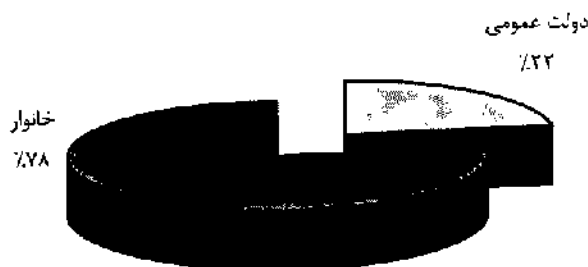
سهم درآمد قابل تصرف بخش‌های نهادی در سال ۱۳۷۶

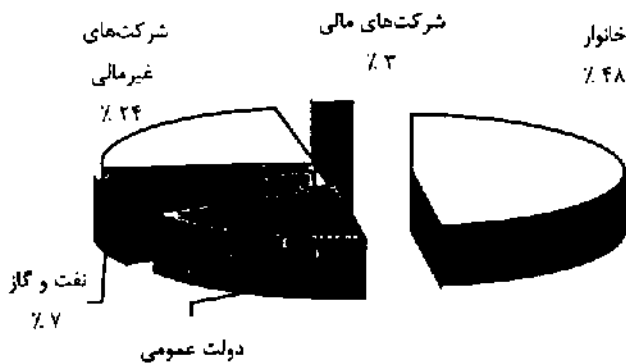
سهم مصرف نهایی خانوار و دولت در سال ۱۳۷۵

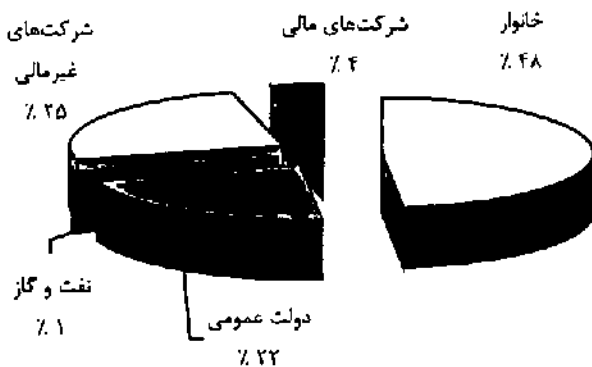
سهم مصرف نهایی خانوار و دولت در سال ۱۳۷۶

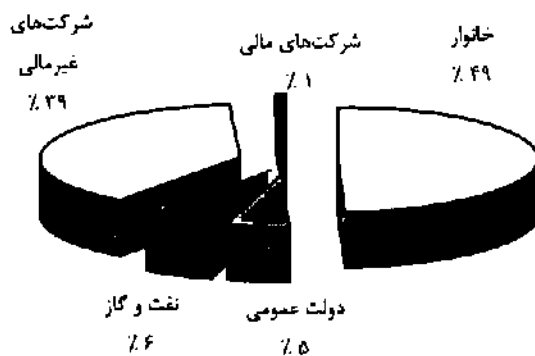
سهام پس انداز ناخالص بخش های نهادی در سال ۱۳۷۵

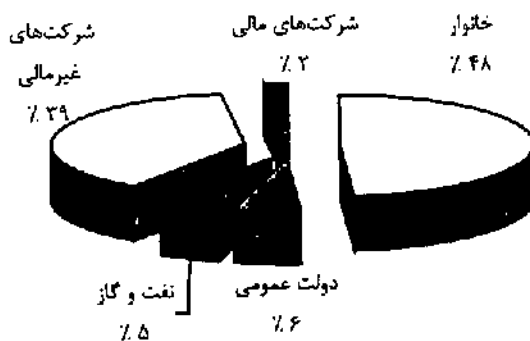
سهام پس انداز ناخالص بخش های نهادی در سال ۱۳۷۶

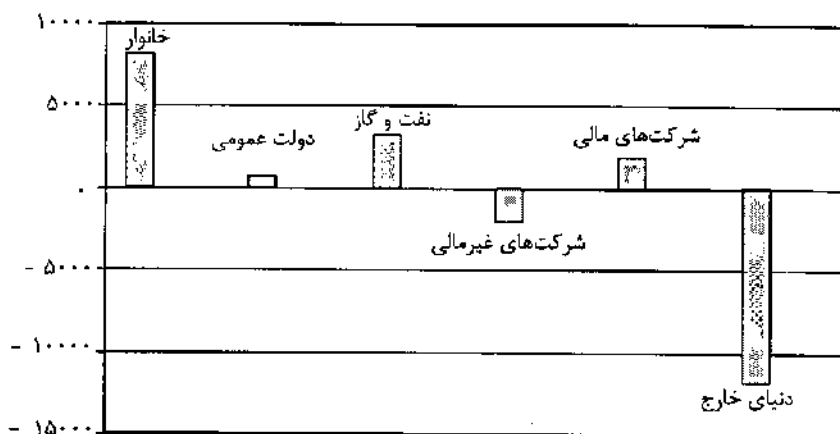
سه‌م تشکیل سرمایه ثابت ناخالص بخش‌های نهادی در سال ۱۳۷۵

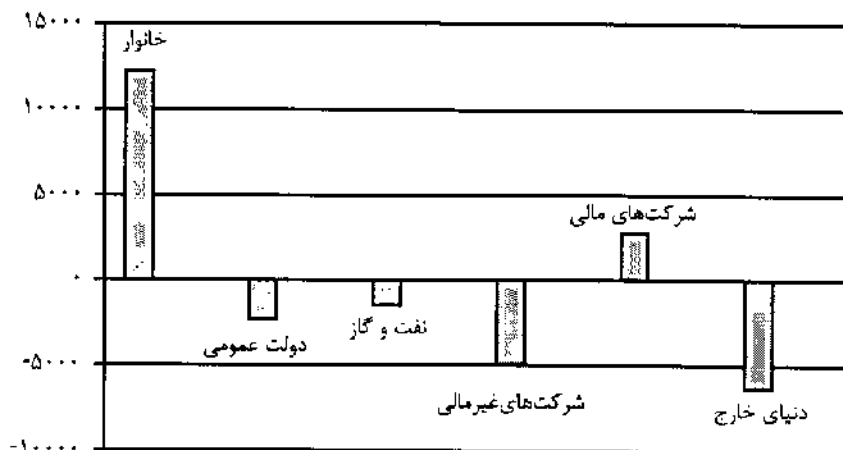
سه‌م تشکیل سرمایه ثابت ناخالص بخش‌های نهادی در سال ۱۳۷۶

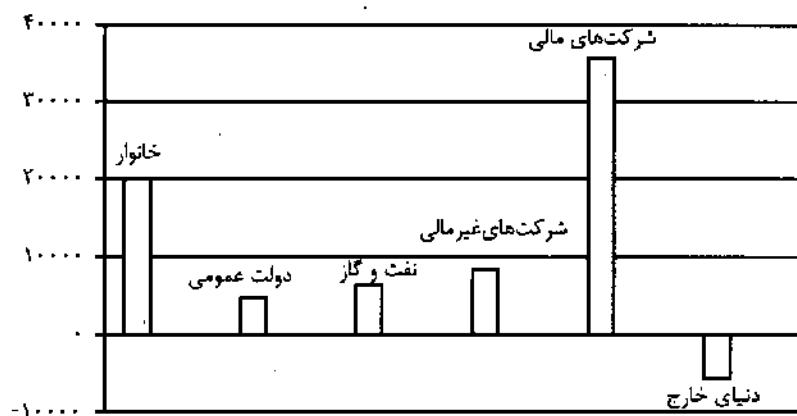
خالص وام دهی / وام گیری بخش های نهادی در سال ۱۳۷۵ - میلیارد ریال

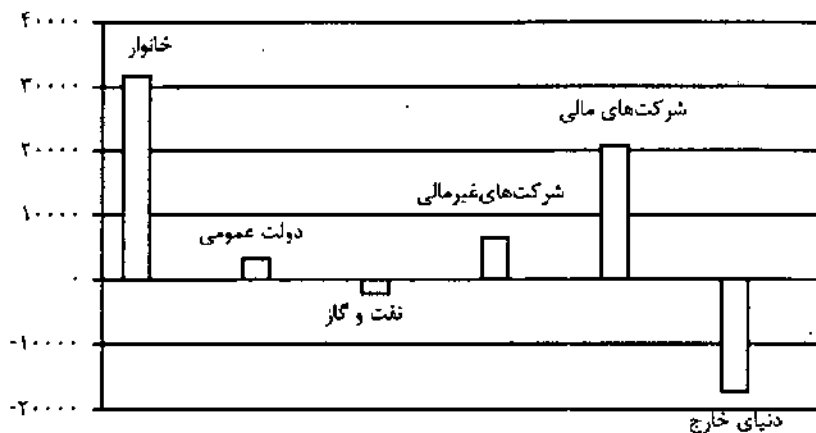
خالص وام دهی / وام گیری بخش های نهادی در سال ۱۳۷۶ - میلیارد ریال

خالص تغییر در دارایی‌های مالی بخش‌های نهادی در سال ۱۳۷۵ - میلیارد ریال

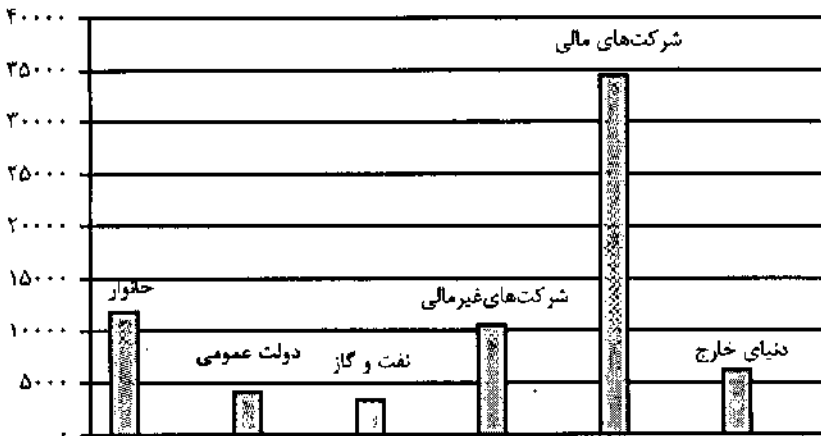

خالص تغییر در دارایی‌های مالی بخش‌های نهادی در سال ۱۳۷۶ - میلیارد ریال

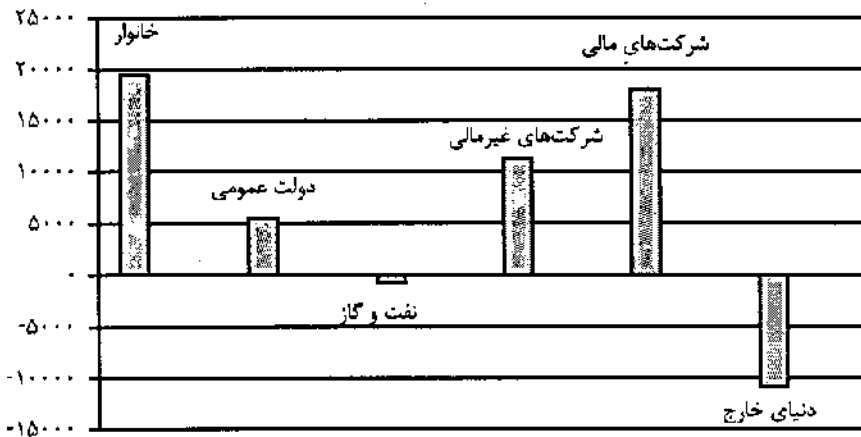

خالص تغییر در بدهی های مالی بخش های نهادی سال ۱۳۷۵ - میلیارد ریال

خالص تغییر در بدهی های مالی بخش های نهادی سال ۱۳۷۶ - میلیارد ریال

پیوست ۲- طبقه‌بندی فعالیت‌ها در حساب تولید و حساب ایجاد درآمد برای اقتصاد ایران

جدول تفصیلی - فعالیت‌های ۶۲ گانه اقتصادی

۱	زراعت
۲	دامپروری و شکار
۳	جنگلداری
۴	ماهیگیری
۵	استخراج نفت خام و گاز طبیعی
۶	فرآورده‌های نفتی (پالایشگاه‌ها)
۷	معادن
۸	تولید محصولات غذایی و آشامیدنی‌ها
۹	تولید محصولات از توتون و تنباکو
۱۰	تولید منسوجات
۱۱	تولید پوشاک؛ عمل آوری و رنگ کردن پوست خردار
۱۲	دبانی؛ پرداخت و تهیه چرم و محصولات چرمی
۱۳	تولید چوب و محصولات چوبی
۱۴	تولید کاغذ و محصولات کاغذی
۱۵	تولید فرآورده‌های نفتی (غیر از پالایشگاه‌ها)
۱۶	تولید مواد و محصولات شیمیایی
۱۷	تولید محصولات لاستیکی و پلاستیکی
۱۸	تولید محصولات کانی غیر فلزی
۱۹	تولید فلزات اساسی
۲۰	تولید محصولات فلزی فابریکی به جز ماشین آلات و تجهیزات
۲۱	تولید ماشین آلات و تجهیزات

جدول تفصیلی - فعالیت‌های ۶۲ گانه اقتصادی

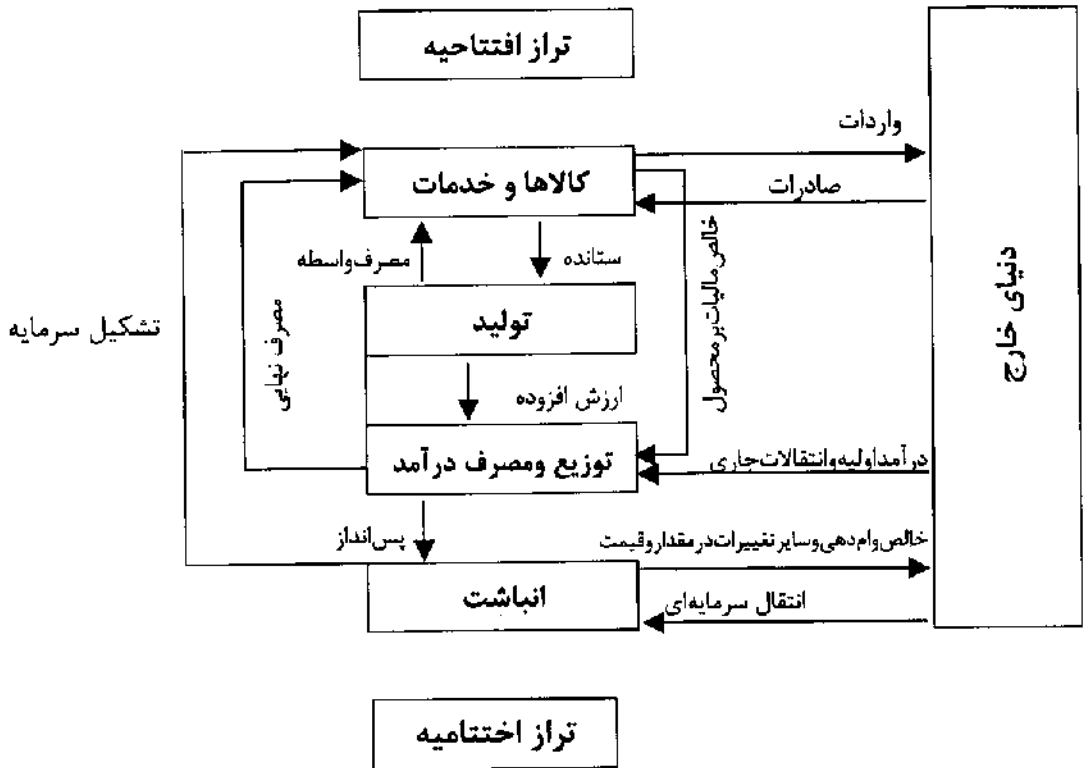
تولید ماشین آلات مولد و انتقال دهنده نیروی برق و دستگاه‌های برقی	۲۲
تولید رادیو تلویزیون؛ دستگاه‌ها و وسایل ارتباطی	۲۳
تولید وسایل پزشکی و اندازه گیری	۲۴
تولید وسایل نقلیه موتوری و تریلر	۲۵
تولید سایر تجهیزات و وسایل حمل و نقل	۲۶
سایر صنایع	۲۷
برق	۲۸
گاز	۲۹
آب	۳۰
ساختمان خصوصی شهری	۳۱
ساختمان خصوصی روستایی	۳۲
ساختمان دولتی	۳۳
خدمات بازرگانی (عمده فروشی و خرده فروشی)	۳۴
خدمات تعمیراتی (به استثنای ماشین‌های الکترونیک)	۳۵
هتل و رستوران	۳۶
حمل و نقل با راه آهن	۳۷
حمل و نقل جاده ای	۳۸
حمل و نقل دریایی	۳۹
حمل و نقل هوایی	۴۰
خدمات پشتیبانی و کمکی حمل و نقل	۴۱
خدمات انبارداری	۴۲
خدمات پست	۴۳

جدول تفصیلی - فعالیت‌های ۶۲ گانه اقتصادی

۴۴	خدمات مخابرات
۴۵	واسطه‌گری‌های پولی
۴۶	بیمه (به جز تامین اجتماعی اجباری)
۴۷	خدمات مستغلات اجاره‌ای شهری (واقعی)
۴۸	خدمات مستغلات شخصی شهری (برآوردی)
۴۹	خدمات مسکونی روستایی
۵۰	خدمات مستغلات غیر مسکونی
۵۱	خدمات دلالتان مستغلات
۵۲	کرایه و فعالیت‌های کسب و کار
۵۳	خدمات عمومی
۵۴	خدمات دفاعی
۵۵	خدمات انتظامی
۵۶	تامین اجتماعی اجباری
۵۷	آموزش خصوصی
۵۸	آموزش دولتی
۵۹	بهداشت خصوصی
۶۰	بهداشت دولتی
۶۱	فعالیت‌های تفریحی، هنری، فرهنگی و ورزشی
۶۲	سایر فعالیت‌های خدماتی

پیوست ۳- حساب‌های SNA

نمودار حساب‌ها در SNA 93

حساب کالاها و خدمات

منابع	مصارف
ستانده	مصرف واسطه
واردات کالاها و خدمات	هزینه مصرف نهایی
مالیات بر محصولات	تشکیل سرمایه ناخالص
(-) یارانه به محصولات	صادرات کالاها و خدمات

حساب تولید

منابع	مصارف
ستانده ستانده بازاری ستانده غیربازاری	مصرف واسطه
	ارزش افزوده

حساب ایجاد درآمد

منابع	مصارف
ارزش افزوده	جبران خدمات
	خالص مالیات‌های بر تولید و واردات
	مازاد عملیاتی / درآمد مختلط

حساب تخصیص درآمد اولیه

منابع	مصارف
مازاد عملیاتی / درآمد مختلط جبران خدمات	درآمد مالکیت پرداختی
	تراز درآمد اولیه / درآمد ملی
خالص مالیات‌های بر تولید و واردات درآمد مالکیت دریافتی	

حساب توزیع ثانویه درآمد

منابع	مصارف
تراز درآمد اولیه / درآمد ملی انتقالات جاری دریافتی	انتقالات جاری پرداختی
	مالیات جاری بر درآمد و ثروت سهمیه‌ها و منافع (نقدی) تأمین اجتماعی سایر انتقالات جاری
مالیات جاری بر درآمد و ثروت سهمیه‌ها و منافع (نقدی) تأمین اجتماعی سایر انتقالات جاری	درآمد قابل تصرف

حساب مصرف در آمد

منابع	مصارف
درآمد قابل تصرف	هزینه مصرف نهایی
	خانوارها
	دولت
	پس انداز

حساب توزیع مجدد در آمد

منابع	مصارف
درآمد قابل تصرف انتقالات اجتماعی غیرنقدی (خانوار)	انتقالات اجتماعی غیرنقدی (دولت)
	درآمد قابل تصرف تعدیل شده

حساب مصرف در آمد تعدیل شده

منابع	مصارف
درآمد قابل تصرف تعدیل شده	هزینه مصرف نهایی واقعی
	خانوارها
	دولت
	پس انداز

حساب سرمایه

تغییر در بدهی‌ها و ارزش ویژه	تغییر در دارایی‌ها
پس انداز خالص انتقالات سرمایه‌ای	تشکیل سرمایه داخلی
	خالص وام‌دهی/وام‌گیری
تغییر در ارزش ویژه ناشی از پس انداز و انتقالات سرمایه‌ای	

حساب مالی

تغییر در بدهی‌ها و ارزش ویژه	تغییر در دارایی‌ها
خالص افزایش در بدهی‌های مالی	خالص افزایش در دارایی‌های مالی
خالص وام‌دهی/وام‌گیری	

حساب سایر تغییرات در مقدار دارایی‌ها

تغییر در بدهی‌ها و ارزش ویژه	تغییر در دارایی‌ها
تغییر در ارزش ویژه ناشی از سایر تغییرات در مقدار دارایی‌ها	دارایی‌های غیرمالی
	دارایی‌های تولید شده دارایی‌های تولید نشده دارایی‌های مالی

حساب تجدید ارزیابی

تغییر در بدهی‌ها و ارزش ویژه	تغییر در دارایی‌ها
منفعت (-) / زیان (+) حاصل از نگهداری دارایی‌ها	منفعت (-) / زیان (+) حاصل از نگهداری دارایی‌ها
تغییر در ارزش ویژه ناشی از منفعت / زیان اسمی نگهداری دارایی‌ها	
	دارایی‌های تولید شده دارایی‌های تولید نشده دارایی‌های مالی

حساب ترازنامه در پایان دوره مالی (تراز افتتاحیه)

دارایی‌ها	بدهی‌ها و ارزش ویژه
دارایی‌های غیرمالی دارایی‌های تولید شده دارایی‌های تولید نشده دارایی‌های مالی	بدهی‌ها
	ارزش ویژه

حساب تغییرات در ترازنامه

دارایی‌ها	بدهی‌ها و ارزش ویژه
کل تغییر دارایی‌ها	کل تغییر در بدهی‌ها
دارایی‌های غیرمالی دارایی‌های تولید شده دارایی‌های تولید نشده دارایی‌های مالی	بدهی‌ها تغییر در ارزش ویژه کل ناشی از پس‌انداز و انتقالات سرمایه‌ای ناشی از سایر تغییرات در مقدار دارایی‌ها ناشی از منفعت‌لزیان نگهداری دارایی‌ها

حساب ترازنامه در اول دوره مالی (تراز اختتامیه)

دارایی‌ها	بدهی‌ها و ارزش ویژه
دارایی‌های غیرمالی دارایی‌های تولید شده دارایی‌های تولید نشده دارایی‌های مالی	بدهی‌ها
	ارزش ویژه

منابع فارسی

- ۱- چهل سال حساب‌های ملی ایران (۱۳۳۸-۱۳۷۷)، اداره حساب‌های اقتصادی بانک مرکزی
- ۲- نشریات مختلف اداره آمار اقتصادی بانک مرکزی
- ۳- نشریات مختلف مرکز آمار ایران

منابع انگلیسی

- 1- System of National accounts 1993, Commission of European communities, International Monetary Fund, Organisation for Economic Co-operation and Development, United Nations and World Bank, Brussels/Luxembourg, New York, Paris, Washington, D.C., 1993.
- 2- A System of National Accounts, Studies in Methods, Series F No.2, Rev.3, UN, New York, 1968.